

УДК 1(091)

Сооронбаева Чолпон КабыловнаК.Тыныстанов атындагы Ысык-Көл
мамлекеттик университети**Сооронбаева Чолпон Кабыловна**

Иссык-Кульский государственный университет имени К. Тыныстанова

Sooronbaeva Cholpon Kabulovna

Issyk-Kul State University named after K. Tynystanov

**МААЛЫМАТ КООМУНУН ЖАРАЛЫШЫНА ЖАНА СПЕЦИФИКАСЫНА
ФИЛОСОФИЯЛЫК ТАЛДОО****ФИЛОСОФСКИЙ АНАЛИЗ СОЗДАНИЯ И СПЕЦИФИЧНОСТИ ИНФОРМАЦИОННОГО
ОБЩЕСТВА****PHILOSOPHICAL ANALYSIS OF THE CREATION AND SPECIFICITY
OF THE INFORMATION SOCIETY**

Аннотация. Адамзат бара-бара массалык байланыш каражаты боло турган Интернетти ачып, көптөгөн окумуштуулар, маалыматтык коомду изилдөөчүлөр тарыхый өнүгүү этаптарын өнөр жай же айыл чарба прогресси менен эмес, байланыш прогресси менен түшүндүрүп келүүдө. XX кылымдын 20-30-жылдарынан баштап эле бир катар окумуштуулар «индустриалдык цивилизациянын» кыйрашын, «маалымат жана кызмат көрсөтүү коомунун» келишин, «маалыматтык өндүрүштүн» эң маанилүү улуттук продуктыга айланышын алдын ала айтышкан. Микропроцессордук технологияга, компьютердик тармактарга, маалыматтык технологияга, телекоммуникациялык байланышка, Интернетке негизделген ар кандай системалар маалыматтык коомдун материалдык жана технологиялык базасы болуп саналган маалымат агымдарынын кыймылын камсыз кылат. Маалыматтык коомдун көрүнүшү - бул адамдардын бирдиктүү компьютерлештирилген жана маалыматтуулуктун ишмердүүлүгүн т.а. маалыматты иштетүүгө багытталат, ал эми материалдык өндүрүш жана энергия өндүрүү автоматташтырылып, маалыматтык технология глобалдык мүнөзгө ээ болуп, адамдын ишмердүүлүгүнүн бардык чөйрөлөрүн камтыйт.

Негизги сөздөр: маалымат коому, Интернет желеси, санариптик, виртуалдык коом.

Аннотация. Человечество, постепенно открывая Интернет, который должен был стать средством массовой коммуникации, многие ученые, исследователи информационного общества объясняют этапы исторического развития не промышленным или сельскохозяйственным прогрессом, а прогрессом коммуникаций. Уже в 20-30-е годы XX века ряд ученых предсказывали крах «индустриальной цивилизации», приход «общества информации и услуг», превращение «информационного производства» в важнейший национальный продукт. Различные системы, основанные на микропроцессорных технологиях, компьютерных сетях, информационных технологиях, телекоммуникационной связи, Интернете, обеспечивают движение информационных потоков, являющихся материальной и технологической базой информационного общества. Феномен информационного общества - это деятельность людей, объединенных компьютеризацией и информатизацией, т.е. ориентированная на обработку информации, в то время как материальное производство и производство энергии автоматизированы, информационные технологии приобретают глобальный характер и охватывают все сферы деятельности человека.

Ключевые слова: информационное общество, Интернет, цифровой, виртуальное общество.

Abstract. With the advent of the world wide web, many scientists and researchers of the information society have begun to explain historical developments in terms of communication rather than industrial or agricultural progress. Beginning in the 20th and 30th centuries, a number of scholars predicted the collapse of «industrial civilization» and the rise of an «information and service society», with «information manufacturing» becoming the most important national product. Various systems based on microprocessor technology, computer networks, information technology, telecommunications, the Internet provide the flow of information that is the material and technological base of the information society. The vision of an information society is one in which people are unified and computerized and information activities are focused on the processing of information, while material production and energy production are automated, and information technology has a global character, covering all spheres of human activity.

Key words: the information society, the Internet, the digital, the virtual society.

Киришүү. Мобилдүү заманда «жаңы индустриалдык революция» адамдын интеллектуалдык мүмкүнчүлүктөрүн бир нече эсе көбөйтүү менен жаңы коммуникациялык жана маалыматтык технологиялар анын негизги күчү болуп калды. Жаңы маалыматтык жана коммуникациялык технологияларды өнүктүрүү максатында Европа коомчулугунун аткаруу органы - Европа Комиссиясы - бир нече маанилүү документтерди даярдап, анын ичинен «Бангеманндын доклады» өзгөчө басымга ээ болгон. 1994-жылы Европа Биримдигинин комиссары М. Бангеманн жетектеген маалыматтык коом боюнча жогорку деңгээлдеги эксперттик топ «Европа жана глобалдык маалыматтык коом» аттуу баяндама даярдаган, ал басмаларда «М.Бангеманн баяндамасы» катары белгилүү болуп калды. Анда Глобалдык маалыматтык коомду калыптандыруу тарыхына: «Маалыматтык коом – бул Европа Биримдиги өз максаттарынын көбүнө жете турган каражат. Биз бул каражатты туура жана аны кечиктирбестен пайдаланышыбыз керек»- деп айткан сөзү менен калды. «Бангеманндын доклады» социалдык багыттагы мааниси менен айырмаланып, Европа парламенти Европанын маалыматтык коомго өтүүсү боюнча иш-аракеттердин планын да кабыл алган. Доклад маалыматтык жана коммуникациялык технологиялардын аныктоочусу жана өзгөртүүчүсү катары баса белгиленген. Документтин практикалык максаты - европалык мамлекеттер үчүн интеграциялык мүнөзгө ээ болгон жаңы мүмкүнчүлүктөрдү түзүү үчүн фрагменттелген улуттук ыкмаларды координациялоо менен маалыматтык коомдун курулуш блокторун, анын технологиялык инфраструктурасын «Интернет

тармагы, мобилдик (уюлдук) телефондук байланыш жана спутниктик байланыш» деп жарыялаган. «[1]. Бүгүнкү күндөгү Бангеманн тобунун ишинин практикалык натыйжасы Европа коомчулугунун өлкөлөрүндөгү көптөгөн мамлекеттерде биргелешип ишке ашырылып жаткан бир нече маалыматтык маанилүү долбоорлор болуп саналат.

Изилдөөнүн актуалдуулугу: Учурдагы маалыматтык коомго өтүү пландары социалдык маселелерди, коомдун поляризациясын алдын алууну, ар кандай коомдук топтордун ортосундагы өз ара түшүнүүнү биринчи орунга коёт.

2000-жылдын 22-июлунда Окинавада дүйнөнүн алдыңкы G8 сегиз өнөр жайлуу өлкөлөрүнүн президенттери дүйнөлүк экономиканы өнүктүрүү жана коомдун өнүгүүсүнүн жаңы этабына өтүү максатында Глобалдык Маалымат Коомунун Хартиясына кол коюшкан. Окинаванын бул хартиясында (2-пункт) документти кабыл алуунун негизги максаттары көрсөтүлгөн. 2-пунктка ылайык, тараптар маалыматтык технологиялар менен туруктуу экономикалык өсүштү камсыз кылуу, коомдук бакубаттуулукту жогорулатуу, социалдык ынтымакты стимулдаштыруу жана демократияны бекемдөө, ачык-айкын жоопкерчиликтүү башкаруу, адам укуктары, маданий көп түрдүүлүктү өнүктүрүү менен эл аралык тынчтыкты жана туруктуулукту бекемдөө жаатын потенциалдуу толук ишке ашырууда өз ара толукталып турган максаттарга жетүүгө кызмат кылышын көздөө менен кабыл алышкан [2].

Бул маанилүү хартия - документте маалыматтык коомдун маңызы жана анын калыптанышынын көп кырдуу аспектиери чагылдырылган. Глобалдык маалыматтык

коомду өнүктүрүүдө негизги роль эл аралык Интернет компьютердик тармагына жүктөлөт.

Бул программаларда негизги үч суроого камтылган:

1) өлкөдө маалыматтык коомду түзүүнүн максаты;

2) маалыматтык технологияларды колдонуу чөйрөсүн кеңейтүүгө, маалыматка жеткиликтүүлүктү жөнөкөйлөтүүгө, улуттук маалыматтык мейкиндиктин бирдейлигин күчөтүүгө көмөктөшүүчү саясий, экономикалык, маданий жана укуктук шарттарды түзүүгө багытталган максатка жетүүнүн каражаттарын жана жолдорун аныктоо;

3) катышуучулардын - мамлекеттин, коомдун, бизнестин ортосундагы саясий, экономикалык, финансылык жана уюштуруучулук ролдорду жана жоопкерчиликти бөлүштүрүү.

1997-жылы Европа Кеңешинин парламенттик Ассамблеясы үчүн даярдалган «Виртуалдык жаңы дүйнө» китебинде маалыматтык коомго карата «маалыматка негизделген коом» деген эң кыска аныктама берилген [3]. Чындыгында, бул позиция коомдук түзүлүштүн формасынын түшүнүктөрүн кеңейтип, тактоо киргизген бардык аныктамаларды камтып турат. Азыркы учурдагы «маалыматтык коом» терминине берилген илимий аныктамаларды талдап көрөлү.

Заманбап коомду изилдеген эң белгилүү изилдөөчүлөрдүн бири болгон Элвин Тоффлер, азыркы заман – XX-кылымдын аягы – коомдун өнүгүүсү мурунку коомдон түп-тамырынан бери айырмаланган жаңы этап деп эсептейт. Бул маалыматтык технологиялардын өнүгүшүндө коомдо болуп жаткан бардык процесстерге көрбөгөндөй өсүү динамизмди жана ар түрдүүлүктү дуушар кылууда. Э. Тоффлер азыркы коомду маалыматтык деп атаса да, аны «супериндустриалдык» же «үчүнчү толкун» коому деп белгилеген, анын азыркы коом жөнүндөгү теориясын толугу менен маалыматтык коом теорияларына кошууга болот. Э. Тоффлер «супериндустриалдык коом» теориясы тууралуу иштеп чыккан негизги эмгектери 80-жылдарга таандык - «Үчүнчү толкун» (1980), «Шарттар жана божомолдор» (1984), «Бийликтин жылышы» (1990). Бирок, ага

атак алып келген 70-жылдардагы «Футурошок» (1970) жана «Экоспазм» (1975) аттуу эмгектери индустриалдык цивилизациянын кризисин изилдөөгө арналган жана анын теориясынын калыптанышына да өз салымын кошкондугун белгилей кетүү керек.

Ошентип, социологияда: «Маалыматтык коом - бул өнүгүүнүн негизги фактору катары маалымат индустриясын (компьютерлер, микроэлектроника, коммуникациялык-эсептөө тармактары, улуттук жана эл аралык маалымат базалары) түзүү жана пайдаланууга берилген коомдук түзүлүш; бул постиндустриалдык коом теориясынын бир түрү» [3] деп белгилешет. Социология жана политология боюнча сөздүктө - «Маалыматтык коом - маалыматтык технологиялардын ролунун жана маанисинин кескин өзгөрүшү жана жогорулашы менен мүнөздөлгөн постиндустриалдык коомдун аталыштарынын бири» [4].

Бүткүл дүйнөлүк философиялык энциклопедия терминге төмөнкүдөй чечмелөөнү берет - «Маалыматтык коом - XX-кылымдын аягында постиндустриалдык коом терминин алмаштырган гана түшүнүк. Маалыматтык коом жаңы социалдык тартиптин концепциясы катары өнүгүүдө» [5].

Элвин Гоулднер маалыматтык коомду интеллектуалдардын жана техникалык адистердин «жаңы классынын» пайда болушу аркылуу караган, алар капиталга эмес, билимге ээ. Анын концепциясынын негизинде маалыматты көзөмөлдөө социалдык катмарлашуунун жана бийликтин негизги фактору болуп калат деген идея жатат.

“Это означает, что мы вступили в эпоху онтологической гибридности, где границы реальности и виртуальности, субъекта и алгоритма, человека и машины становятся текучими и пересматриваются на глубинном уровне» [6] - деп ата мекендик философ А.А. Бекбоев баса белгилеген.

Кээ бир изилдөөчүлөр маалыматтык коомду постиндустриалдык коомдун синоними катары карашса, башкалары маалыматтык коом постиндустриалдык коомдун бир түрү деп эсептешет. Үчүнчүлөрү маалыматтык коомду постиндустриалдык коомдун өнүгүү этаптарынын бири катары көрүшөт. Төртүнчүлөрү болсо маалыматтык коомду постиндустриалдык коомдун чегинен чы-

гарып, аны постиндустриалдык коомду алмаштыруучу коомдук прогресстин жаңы баскычы катары көрсөтүшөт.

Биз маалыматтык коом адамзат цивилизациясынын өнүгүүсүнүн жаңы этабы деген көз карашты колдойбуз. Бул коомдук түзүлүш биринчи кезекте илимге негизделген, жогорку технологиялуу каражаттар (микропроцессордук технологиялар жана Интернет компьютердик тармагы) менен камсыздалган коммуникациялык процесстердин жогорку ылдамдыгы менен мүнөздөлөт, анда маалымат жана билим жаңы сапатка ээ болуп, жеке адамдардын жана социалдык топтордун жашоо-тиричилигинин негизги продуктуларына айланат. Маалыматтык коомдун идеясы XX-кылымдын 60-жылдарынын аягында - 70-жылдарынын башында түзүлгөн.

«Маалыматтык коом» терминин Токио технологиялык институтунун профессору Ю.Хаяши киргизген. Маалыматтык коомдун теориясын изилдөөчүлөр жана иштеп чыгуучулар болуп төмөнкүлөр саналат: М.Кастельс, Ф.Уэбстер, Э.Гидденс, Ю.Хабермас, Д. Мартин, Г. Молитор, Э. Тоффлер, З.Бжезинский, А.Кинг, Д.Несбит, А. Турен, П. Дракер, М.Маклюэн, Д. Белл, П.Дракер, Дж. Гэлбрейт ж.б.

Маалыматтык коомдун контурлары биринчи жолу Япония өкмөтүнө бир катар уюмдардын отчетторунда көрсөтүлгөн, анда коомдук процесстерди компьютерлештирүү бардык социалдык топтордун маалымат булактарына жетүүсүн камсыз кылууга, адамдарды күнүмдүк иштен арылтууга, өндүрүштү жогорку деңгээлде автоматташтыруу аркылуу маалыматтык коомго өтүүнүн негизги шарты катары сүрөттөлгөн.

Маалыматтык коомдун концепциясын негиздөөгө аракет кылган алгачкы изилдөөчүлөрдүн бири япон профессору И.Масуда «Маалыматтык коом пост-индустриалдык коом катары» деген эмгектин автору катары коомдук түзүлүштүн бул түрүн негизинен экономикалык контекстте караган, ага ылайык жаңы технологиялар олуттуу оң тараптуу социалдык өзгөрүүлөргө алып келиши керек деп белгилеген. И.Масуданын пикиринде, маалыматтык коомдун калыптанышы өндүрүштүн маңызын өзгөртөт, «... Материалдык эмес, маалыматтык продук-

туну өндүрүү коомдун түзүлүшүнүн жана өнүгүшүнүн кыймылдаткыч күчү болот»[7]. И.Масуда маалыматтык коомдогу адамдык баалуулуктардын трансформациясына өзгөчө көңүл буруп, коомдо тап түшүнүгү жок жана конфликт болбогон түзүлүш жөнүндө концепцияны сунуштап: «бул маалыматтык коом мамлекеттик аппараттагы макулдашуу коому болот» – деп атаган[7].

XX – к. 70-жылдары маалыматтык коом жана пост-индустриализм коому деген эки идеология өнүгөт. Пост-индустриалдык коом идеясын америкалык социолог Д.Белл 1973-жылы жарык көргөн «Пост-индустриалдык коомдун чабуулу. Социалдык божомол тажрыйбасы» китебинде сунуштаган. Д. Белл пост-индустриалдык коомду индустриалдык баскычтын мүнөздөмөлөрүнөн келип чыкканын карап, адамзат коомунун тарыхын өз кезегинде үч баскычка – агрардык, индустриалдык жана пост-индустриалдык деп бөлөт. Д.Белл : «XX кылымдын ортосунда социалдык түзүмдө болуп жаткан өзгөрүүлөр индустриалдык коомдун пост-индустриалдык коомго эволюцияланып жатканын көрсөтүп, ал XXI кылымда АКШда, Японияда, Россияда жана Батыш Европада аныктоочу социалдык форма болушу керек»-деп белгилейт[8].

Д.Беллдин пикиринде, «маалыматтык коом» термини маалыматтык социалдык коомдун негизи болгон “пост-индустриалдык коомдун жаңы” аталышын чагылдырат,

«Келе жаткан кылым экономикалык жана социалдык жашоо, билим өндүрүү ыкмалары, ошондой эле адамдын эмгек ишмердүүлүгүнүн мүнөзү үчүн телекоммуникацияларга негизделген жаңы социалдык түзүлүштүн калыптанышы үчүн чечүүчү мааниге ээ болот»[9]. М.Кастельстин пикиринде, маалыматтык коомдун калыптануу шартында «ойлор менен техшиналардын ортосундагы өсүп жаткан интеграция адамдар менен машиналардын ортосундагы ажырымды жоёт»[10].

М.Постер тарабынан киргизилген термин коомдогу ар кандай топтор менен жеке адамдардын ортосундагы жаңы социалдык өз ара аракеттенүүлөрдүн лингвистикалык өлчөмдөрүн ачып, электрондук почта, маалымат базалары, компьютердик тармактар аркылуу байланышкан тилдик маданияттын өзгөрүшүнө басым жасайт.

70-жылдардын ортосунда француз адистеринин тобу С.Нора менен А.Минканын «Коомду компьютерлештирүү. Франциянын Президентине баяндама» аттуу китебинде сунушталган комплекстүү, көп пландуу изилдөөлөрүндө маалыматтык коом индустриалдык коомго караганда социалдык жактан төмөнүрөөк болорун баса белгилеп, негизги факторлордун бири ар кандай социалдык топтордо тилди жөнөкөйлөтүү тенденциясына болгон мамилеси деп атап, электрондук байланыштын өзгөчөлүктөрү менен байланыштуу, ал эми компьютерлештирүү тилди унификациялоо аркылуу айрым социалдык топтордун ортосундагы маданий теңсиздикти жоюуга көмөктөшөөрүн көрсөтөт[11].

Санариптик цивилизация теориясынын классиги Д.Тапскотт маалыматтык коомдун калыптанышы жөнүндө : «Биз анын айрым тышкы көрүнүштөрүн байкап, бирок чындыгында эмне экенин элестете албайбыз. Теориянын бар болгон үзүндүлөрүн жана социалдык мамилелердин өзгөрүшү жөнүндөгү фактылар менен чачыранды болгон эмпирикалык маалыматтарды бириктирип, келе жаткан санариптик доордун сүрөтүн түзүүгө аракет кылып жатабыз. Мындай гипотетикалык сүрөттүн астына укуктук базаны, билим берүү системасын, руханий баалуулуктарды да карашыбыз керек. Социумдун бүткүл системасын мурунку маалыматтык революциялардын тажрыйбасы боюнча болжол менен абстрактуу кубулуштарга ылайыкташтырууга умтулабыз»[12] - деп белгилеген.

Д.Тапскотт маалыматтык коомдун белгилерин бөлүп көрсөтүп, маалыматтык коом – бул интеллектуалдык буюмдарды чыгаруучу билим коому, мында объекттерди көрсөтүүнүн санариптик формасы колдонулуп турат деп баса белгилейт. Маалыматты санариптик формага өзгөртүүнүн натыйжасында виртуалдык жаратылыштагы объекттер физикалык объекттерди алмаштырат. Коммуникациялык тармактардын өнүгүшүн талдап жатып, тармакта маалыматты түзүү, берүү, иштеп чыгуу процесстери анын санариптик формада көрсөтүлүшүнө негизделгенин баса белгилөө зарыл, демек, маалыматтык массивдерди толук пайдалануу үчүн бул көрүнүш абдан зарыл. Д.Тапскотт белгилегендей, маалыматтык коомдогу экономика

өзгөчө глобалдык масштабга ээ болот[13].

Көпчүлүк теоретиктер маалыматтык коомду адамдардын жашоо-турмушун уюштуруунун эң прогрессивдүү формасы деп аташкан. Т.Кампанелла, Т.Мор жана Ф.Бэкон тарабынан берилген идеалдуу коомду түзүү идеясы маалыматтык коомдун концепцияларынын – Д.Беллдин «постиндустриалдык коом теориясынын», З.Бжезинскийдин «технотрондук концепциясынын», Д.Габордун «жетилген коомунун», Ж.Ф.Лиотардын «постмодерндик коомунун», «жаңы индустриалдык коомдун» калыптанышына олуттуу таасир этти. Адамзат цивилизациясындагы маалыматтуулук же маалымат коому маалыматтык эволюциянын үч өлчөмдөгү мейкиндикте курулган, маалымат координаттары менен жана убакыт менен прогресстин параметрлерин киргизүү менен өзгөрүлмө кадамы бар спираль түрүндө көрсөтөт.

Р.Ф.Абдеев маалыматтык коомдун пайда болушунун объективдүү жана түздөн-түз себептери катары коомдун жашоосунда маалыматтык ресурстардын жана коммуникациялардын ролунун тез өсүшүн эсептейт. Бул өсүш маалыматтык технологиялар чөйрөсүндөгү революциянын натыйжасынан келип чыккан, ал ар кандай кесепеттерге алып келген: жаңы кесиптердин пайда болушунан жана коомдун социалдык түзүмүнүн олуттуу өзгөрүшүнөн тартып шаардык архитектурадагы жаңы стилдердин пайда болушуна чейин камтып келет[14].

Маалыматтык коомдун инфраструктурасы жаңы «интеллектуалдык», «механикалык» эмес техника болуп саналат, социалдык уюм менен маалыматтык технологиялардын симбиозу байкалууда. Маалыматтык коомдун техникалык базасын түзүүнүн негизги принциби - глобалдык маалыматтык инфраструктураны өнүктүрүү болгон. Дүйнө жүзүндөгү адамдардын жашоо образын, алардын окуу, иштөө жана бири-бири менен байланышуу ыкмасын түбөлүккө өзгөртө турган эбегейсиз коммуникациялык тармагына байланышып калды. Бул глобалдык тармак эң алыскы айылдагы адамдарга заманбап китепканага жетүүгө мүмкүндүк берет. Ал бир континенттеги дарыгерлерге башка континенттеги бейтаптарды текшерүүгө мүмкүндүк берет. Ал түндүк жарым шарда жашаган үй-бүлөгө түштүк жарым

шарда жашаган туугандары менен байланышта болууга мүмкүндүк берет. Бул тармак жер бетиндеги бардык адамдардын биздин кичинекей планетабыздын тагдыры үчүн биргелешкен жоопкерчилик сезимин бекемдейт.

Бүткүл дүйнөлүк желенин өнүгүшү жана жайылышы менен жеке адамдардын жана социалдык топтордун маалымат алуу мүмкүнчүлүктөрү кыйла кеңейди, компьютерде иштеген, экрандын алдында отурган адам дүйнө жүзү боюнча каалаган булактан дээрлик бардык суроолор боюнча маалымат ала алат. Маалыматтык жана телекоммуникациялык технологиялардын киришине, жайылышына жана өнүгүшүнө, коомдун бардык тармактарын маалыматтык технологиялар менен толук камтууга байланыштуу коомдук өндүрүштө, социалдык топтордун эс алуусунда, жеке адамдарды тарбиялоодо, ошондой эле коомдун социалдык түзүмүндө, экономикалык жана саясий мамилелерде өзгөрүүлөр болуп жатат. Адам Интернет тармагы аркылуу коомдун саясий, мамлекеттик, экономикалык, билим берүү, социалдык турмушуна активдүү катышууга мүмкүнчүлүгү бар. Маалыматтык коомдо индустриалдык коомго караганда социумдун эки класска бөлүнүшү интенсивдүү жүрүүдө. Бул билимдин ээси болгон интеллектуалдар классы жана жаңы маалыматтык (информациялык) экономикага тиешеси жок ага кирбегендер тобу. Мындай бөлүнүү өтө катаал бөлүнүү, анткени маалыматтык класс адамдардын эмгегин колдонбостон даяр продукцияны түзүүгө мүмкүнчүлүгү бар экенин айгинелейт. Компьютердик технологиялар ишмердүүлүктү ортомчу катары же жаңы каражат катары, ал эми компьютерлештирилген ишмердүүлүк адамдын ички дүйнөсүн - анын дүйнө таанымын жана дүйнө сезимин ортомчу катары, өз кезегинде «компьютердик аң-сезимдин» пайда болушуна алып келет. Компьютердик технологиялар компьютерлештирилген ишмердүүлүктүн субъектисинин психологиялык мүнөздөмөлөрүн төмөнкү деңгээлдерде өзгөртөт: ишмердүүлүктүн субъектиси, таанып-билүү субъектиси, баарлашуу субъектиси, инсандын таанып-билүүсү, мотивациялык, эмоционалдык чөйрөлөрүндө ар кандай өзгөрүүлөрдү пайда кылат. Маалыматтык

коомдо жашоо ыргагы, индивиддердин жана социалдык топтордун баалуулуктар системасы өзгөрөт, материалдык баалуулуктарга караганда маалыматтык баалуулуктардын мааниси жогорулайт. Э.Тоффлер маалыматтык коомдун калыптанышы шартында өндүрүштө «радикалдуу өзгөрүүлөр болот, алар сөзсүз түрдө укмуштуудай социалдык өзгөрүүлөргө алып келет»[15].

“Албетте, адам жашоонуну ритминде жаңы импульстарды белгилөө менен, жаңы мейкиндикте азыркы учурдагы иштелип чыккан чечимге олуттуу белгисиздикке ээ болгон жаңы контекстеги жоболорду кайра ойлонуу менен талап кылууга учур келди. Маалымат мейкиндигинин куралдары, маалыматтык технологиялар адам жашоосунун бардык чөйрөлөрүнө кирип кетти. Жаңы маалымат мейкиндиги жаңы тилдин, жаңы символдордун, стилдердин, моданын мейкиндиги болуп калды»[16].

Жыйынтыктоо: Маалыматтык коомду изилдөөчүлөрдүн коомдук түзүлүштүн маалыматтык моделине өтүү процессине болгон мамилелерин талдоонун жыйынтыгын жалпылап, төмөнкүдөй тыянактарды чыгарбыз:

- маалыматтык коомдун натыйжалуу өнүгүшү маалыматтык трансформациянын үч субъектинин: мамлекеттин, бизнестин жана индивиддердин, социалдык топтордун конструктивдүү өз ара аракеттенүүсүнөн турат;

- маалыматтык коомго өтүү мезгилиндеги негизги милдеттер: улуттук маалыматтык коомдук мейкиндиктин социалдык, саясий, маалыматтык экономикалык жана структуралык бирдейлигине умтулуу; билим берүү мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтүү; экономиканы жана коомду чийки заттан инновациялык, илимди көп талап кылган өнүгүү мүнөзүнө багыттоо;

- заманбап маалыматтык технологияларды киргизүү жана өнүктүрүү;

- мамлекеттин маалыматтык саясатын иштеп чыгуу жана деталдуу түрдө талдоо, анда ар кандай институттар (мисалы, мамлекет, уюмдар, индивиддер жана маалымат менен иштөөдө өз түшүнүктөрү жана кызыкчылыктары болушу мүмкүн болгон социалдык топтор) тарабынан маалымат агымдарын жана ресурстарын пайдалануу ыкмасын

ачып көрсөтүү, маалымат агымдарынын өтүшүнө сандык жактан маалымат агымынын бөлүштүрүлүшүн көзөмөлдөө зарыл.

«Маалыматтык коом» термини коомдогу маалыматтын маанилүүлүгүн өз алдынча фундаменталдык маңыз катары (энергия жана зат менен катар) акырындык менен

түшүндүрүп, аны реалдуу өндүрүштүк күчкө айландыруу процессин ачып берет. Маалыматтык технологиялар жана телекоммуникациялар билимди жана маалыматты жалпыга жеткиликтүү кылып, коомдук түзүлүштүн маалыматтык моделин өнүктүрүүнүн технологиялык базасынын негизи болуп калат.

Колдонулган адабияттар:

1. Бочков С.И., Макаренко Г.И., Федичев А.В. Об Окинавской хартии глобального информационного общества и задачах развития российских систем коммуникации // Правовая информатика. № 1. 2018. С. 4 – 14.
2. Вартанова, Е. Информационное Общество и СМИ Финляндии в европейской перспективе. - М.: МГУ, 1999. С.37.
3. Павленок П.Д. Краткий словарь по социологии. - М.: Инфра - М, 2000. С.72.
4. Тадевосян Э.В. Словарь-справочник по социологии и политологии. - М.: Знание, 1996. С.93.
5. Всемирная энциклопедия. Философия / главн. науч. ред. и сост. А.А. Грицанов. - М.: Харвест, Современный литератор, 2001. С.42.
6. Бекбоев А. А. Искусственный интеллект как метафизика: философский подход // Международный журнал гуманитарных и естественных наук. — 2025. — № 7- 1 (106)
7. Masuda Y. The Informational Society as Post-Industrial Society. World Future Society.- 1981. P.33. Ibid. P.29.
8. Белл Д. Наступление постиндустриального общества. Опыт социального прогноза. - М.: Экзамен, 1973, С.21.
9. Белл Д. Социальные рамки информационного общества. - М.: Харвест, 1980. С.45.
10. Кастельс М., Киселева Э. Россия в информационную эпоху // Мир России. - 2001. - №1. С.3.
11. Нора, С., Минк А. Компьютеризация общества. Доклад Президенту Франции. - Ростов-на-Дону. - Феникс, 1975.
12. Тапскотт Д. Электронно-цифровое общество. - М.: Рефл-бук, 1999. С.54.
13. Тапскотт Д. Электронно-цифровое общество. - М.: Рефл-бук, 1999. С.120-122.
14. Абдеев Р.Ф. Философия информационной цивилизации. - М.: Дело, 1994. С.59.
15. Тоффлер Э. Шок будущего.- М.: АСТ, 2001. С.34.
16. Сооронбаева Ч. К. Философиялык диллема: информациялык коомдогу ролу. // Ысык-Көл мамлекеттик университетинин жарчысы.-2025. - №63. 294-б.